

تبیین الگوی مقاومت با تأکید بر سیره‌ی شهید سلیمانی

آسیه مهدی پور^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۳

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست چهارم، شماره ۹۳، زمستان ۱۴۰۰

 20.1001.1.1735501.1400.24.93.6.2

چکیده

مقاومت به معنای ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی و مبارزه با نظام سلطه در گفتمان انقلاب اسلامی و مکتب امام خمینی(ره) است که از ماهیت رهایی‌بخش آموزه‌های اسلامی و معارف شیعی از یکسو و ظلم‌ستیزی در فرهنگ سیاسی ایران نشأت می‌گیرد. مساله اصلی این مقاله با توجه به اهمیت مقوله مقاومت و پیوند عمیق آن با مکتب سلیمانی این مقاله به تبیین الگوی مقاومت در مکتب سلیمانی پرداخته است. در این بررسی از روش کیفی داده بنیاد استفاده شد. این روش در سه گام؛ کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام شد. داده‌ها از متن سخنرانی‌های شهید سلیمانی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ و نیز متن وصیت‌نامه ایشان در قالب ۱۸۰ کد و مفهوم و ۱۲ مقوله استخراج گردید. پدیده محوری این مقاله (الگوی مقاومت) در چندلایه شامل زمینه‌ها، ابعاد، موانع، راهکارها، پیامد و چشم‌انداز مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج این بررسی نشان می‌دهد دفاع مقدس نقطه آغاز مقاومت است و الگوی تجربه‌شده موفق جامعه امام زمانی و آخرالزمانی محسوب می‌شود. در مکتب شهید سلیمانی جامعه مقاوم آخرالزمانی نه یک آرمان در افق آینده که یک الگوی عملی واقعی تجربه‌شده است که باید از آن درس گرفت، آن را ارج نهاد و به‌عنوان راه حل برون‌رفت از موانع و مشکلات و چراغ راه آینده قرارداد.

کلیدواژه:

مقاومت، جامعه امام زمانی، دفاع مقدس، مکتب سلیمانی

^۱ استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شهید چمران اهواز

E-Mail: assmahdipour@scu.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله:

۱-۱- مقدمه موضوع

مقاومت واکنش طبیعی به قدرت سلسله مراتبی عمودی، بسته و انقیاد گر است تا خود را از انقیاد و سلطه نجات بخشد و در عرصه قدرت افقی، برابر و متکثر قرار گیرد. عرصه‌ای که اراده ملی برای دستیابی به منافع ملی و اهداف متعالی از جمله کسب استقلال، آزادی و عدالت از هرگونه نیروی محدودساز، مداخله‌گر و مهاجم رهایی می‌یابد. انقلاب اسلامی بر مبنای آموزه‌های رهایی‌بخش عدالت‌خواه، ظلم‌ستیز و مساوات طلبانه اسلامی استوار است. الگو و نظریه مقاومت چراغ راه و عنصر اصلی گفتمان جمهوری اسلامی ایران در سیاست‌گذاری‌های داخلی و برنامه‌های راهبردی خارجی است. الگویی که بر خوداتکایی درونی و قدرت درون‌زا، مبارزه با هرگونه سلطه و دستیابی به بازدارندگی چندبعدی تأکید دارد. یکی از درجه‌های مهم شناخت این الگو و راهبرد در گفتمان جمهوری اسلامی بررسی ابعاد مقاومت در مکتب سلیمانی است. استفاده از تعبیری مانند؛ چهره بین‌المللی مقاومت، اسم رمز بسیج مقاومت، تجسم ارزش‌های فرهنگی ایرانی و مظهر مقاومت در توصیف شهید سلیمانی در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله) (۱۳۹۸/۱۰/۱۳ و ۱۳۹۹/۹/۲۶) بیانگر اهمیت این مسئله است.

۱-۲- ضرورت موضوع

تبیین الگوی مقاومت، ابعاد، زمینه‌ها، آسیب‌ها، دستاوردهای ملی و بین‌المللی، راهکارهای حفظ مقاومت در سیره عملی و نظری شهید سلیمانی یک از ضرورت‌های پژوهشی به شمار می‌رود که در این زمینه خلأ جدی وجود دارد. همچنین توسعه دانش بومی مبتنی بر کلان‌گفتمان انقلاب اسلامی و گفتمان مقاومت نیاز مبرم محافل علمی و نسل جوان جوینده دانش و حقیقت این مکتب است تا خودباوری، بازدارندگی و ارزش‌های اسلامی را در بطن جامعه درونی سازد. این پژوهش گامی نو در این مسیر است.

۱-۳- اهمیت موضوع

گفتمان انقلاب اسلامی با مفهوم مقاومت پیوندی عمیق دارد. درک این گفتمان بدون ریشه‌یابی چیستی مقاومت و چگونگی تبدیل‌شدن آن به الگوی عملی جامعه‌ای متکی بر توانمندی‌های درونی، عزت و استقلال ملی امکان‌پذیر نیست. در این میان آنچه در افق رهایی‌بخش گفتمان انقلاب اسلامی به مکتب و مدرسه مقاومت عمق و حیات عملی وسیع‌تری بخشید مکتب شهید سلیمانی است. واکاوی و تبیین الگوی مقاومت در مکتب شهید سلیمانی مساله محوری این مقاله است. باید گفت اندیشه و راهبرد مقاومت در گفتمان

انقلاب اسلامی در تداوم آموزه‌های شیعی و مکتب عدالت‌خواه ظلم ناپذیری حسینی نقش مؤثری ایستادگی در دوران ۸ سال جنگ تحمیلی داشته است. همچنین این گفتمان با ایجاد تحولات فرهنگی معنوی، سیاسی گسترده بر جامعه ایران و نیز سایر ملت‌های مسلمان (لبنان، فلسطین، عراق، یمن و...) موجب تداوم ایستادگی و تکیه بر قدرت درون‌زا در ابعاد مختلف شده است.

۱-۴- مساله اصلی

بنابراین مساله اصلی این مقاله شناخت و تبیین الگوی مقاومت در مکتب سلیمانی است. همچنین دست‌یابی به الگوی نظری درزمینهٔ مقاومت در مکتب سلیمانی گام جدیدی برای درک الگوی واقعی و تجربه‌شده مقاومت و کاربرست آن در اهداف و چشم‌اندازهای راهبردی کشور است.

۱-۵- نحوه سازماندهی مقاله

در پاسخ به پرسش چيستی الگوی مقاومت در مکتب شهید سلیمانی و نیز پرسش‌های فرعی پیرامون مساله این پژوهش در سه گام توصیفی، تحلیلی و تبیینی طراحی می‌گردد. در گام نخست مباحث نظری و پیشینه در مورد موضوع مقاومت و نیز مکتب شهید سلیمانی اشاراتی در حد نیاز عنوان می‌شود. در گام دوم با کمک روش داده بنیاد در سه مرحله (کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی) داده‌های مرتبط از سخنرانی‌ها و متن وصیت‌نامه شهید سلیمانی استخراج و مورد تحلیل قرار خواهد گرفت در گام نهایی ارتباط میان کدها و مقوله‌های کشف‌شده مورد تبیین قرار گرفت و الگوی مقاومت در مکتب شهید سلیمانی کشف خواهد شد.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری

۲-۱-۱- مفهوم مقاومت

مقاومت^۱ یک مقوله‌ی نظری-هنجاری است که با مفاهیمی چون رهایی و رستگاری پیوند معنایی داشته است، می‌توان آن را تجسم عملی «حق و آزادی» نیز دانست. نام‌های ابراهیم (ع)، سقراط و مزدک در دنیای باستان با عصیان بر ضد وضع موجود همراه است. در تاریخ اسلام، مقاومت حسین بن علی (ع) در برابر نظام مستقر [اموی] یکی از شاخص‌ترین انواع مقاومت در برابر سلطه و ستم است (منوچهری، ۱۳۹۵: ۱۶۸-۱۶۹).

مقاومت از دیدگاه قرآن، کوششی برای بازگرداندن چیزی به حالت طبیعی خود است، به دیگر سخن، هرگاه دو طرف وجود داشته و یک طرف، در تلاش تسلط بر دیگری باشد که در این حالت، مقاومت پدید می‌آید تا تعادل و توازن را که اساس زندگی بشر است، برقرار نماید (میر قادری، کیانی، ۱۳۹۲، ۷۳). از معنای لغوی مقاومت چنین برمی‌آید که محدود به رویارویی در میدان جنگ نیست و هر نوع مقاومت و پایداری در برابر عوامل بر هم زننده تعادل و توازن را شامل می‌شود، با این حال مقاومت شامل پایداری در برابر هرگونه عامل بیرونی و درونی می‌شود؛ بنابراین مقاومت یک وجه قتالی نیست، بلکه یک رویارویی فرهنگی، تبلیغاتی، تربیتی، اخلاقی، سلوکی، اقتصادی، سیاسی و نظامی است (عمر، ۲۰۱۱، edleeb.net).

۲-۱-۲- ویژگی‌های مقاومت

از منظر جامعه‌شناسی سیاسی عنصر مقاومت به‌عنوان بخشی اجتناب‌ناپذیر از کنش اجتماعی و سیاسی به شمار می‌رود که دربرگیرنده ویژگی‌های زیر است:

- ۱- مقاومت با وقوع کنش ظهور می‌یابد. اجماع نظری وجود دارد مقاومت رفتاری فعالانه در ابعاد کلامی، شناختی و فیزیکی است (Hollander&Einwoher, 2004, 17).
- ۲- تضاد با وضع موجود. کنش‌های مشتمل بر آگاهی اقدام جمعی و به چالش کشیدن مستقیم ساختاری‌های قدرت (Levi, 1998, 302).
- ۳- مقاومت دارای ماهیت متعامل است.
- ۴- مقاومت در زندگی روزمره ساری و جاری است، اما ممکن است نمایان نگردد. اسکات معتقد است کنش‌های روزمره مقاومت بدون عنوان هستند. به بیان دیگر در زندگی روزمره کنش‌های مقاومت عادی و بدیهی به نظر می‌رسند.
- ۵- مقاومت ناظر بر طرح قدرت است. قوگو معتقد است قدرت به‌عنوان یکی از شرایط اصلی اعمال و اجرای خود، نیازمند مقاومت است. از طریق ظهور نقاط مقاومت است که قدرت در سراسر حوزه اجتماعی انتشار می‌یابد. البته مقاومت، قدرت را نیز مختل می‌کند. مقاومت هم یکی از عناصر عملکرد قدرت و هم یکی از عوامل بی‌نظمی دائمی آن است (دریفوس، ۱۳۸۴، ۲۶۰). بنابراین برای تبیین قدرت باید به تحلیل مقاومت پرداخت.

با توجه به ویژگی‌های مقاومت می‌توان گفت مقاومت از چهار عنصر تشکیل می‌شود که عبارتند از:

الف) عامل (اعمال کننده قدرت): منبع صادرکننده نیرو که دربردارنده ضرر یا آسیب برای بازیگر مقابل است.

ب) بازیگر هدف: یعنی عنصری که اعمال قدرت متوجه آن می‌شود.
 ج) اقدام (هجوم، تهدید): رفتار هجومی که از سوی عامل شکل گرفته و مقاومت در برابر آن تعریف می‌شود.
 د) محیط: گستره فضایی که اقدام در آن شکل گرفته و فعال می‌شود (افتخاری، ۱۳۹۹، ۸۱).

۲-۱-۳- فرهنگ عاشورا، انقلاب اسلامی و هویت مقاومت

مقاومت به‌عنوان یک نظریه‌ریایی بخش در قالب پارادایم برخورد با سلطه و میتنی بر «قدرت روایت»^۱ انقلاب اسلامی از اسلام ناب محمدی و نظام بین‌الملل است. بدون شک چنین مقاومتی، مقاومت پویای برخاسته از انقلاب اسلامی - و نه مقاومت منفعلانه - برگرفته از متن قرآن و سنت رسول‌الله (ص) است. می‌توان تأکید کرد که شکل‌گیری «پارادایم کربلا»^۲ بر دوپایه «هیئات منالذله» باهدف دفاع از کرامت و عزت آدمی و «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» باهدف تداوم ابدی فرهنگ عاشورا در اقصی نقاط جهان توانسته است «گفتمان قدرت مقاومت»^۳ و بلکه «سیاست مقاومت»^۴ را به‌عنوان مکتب هدایت در برابر سیاست قدرت رئالیستی غربی قرار دهد (اکبری، ۱۳۹۶، ۸).

تعالی و سربلندی انسان از نظر مادی و معنوی و سعادت و خوشبختی فرد و جامعه جز در سایه مقاومت امکان‌پذیر نیست. در حقیقت مقاومت موجب عزتمندی و تن‌ندادن به خفت در برابر دشمنان است که این مبارزه در اسلام بانام «جهاد» شناخته می‌شود (قاسمی، ۱۳۹۷، ۱۷).

عدالت محوری، ظلم‌ستیزی، دفاع از مظلوم، نفی سلطه کفار و حفظ آموزه‌ها و احکام دین ازجمله مهم‌ترین مؤلفه‌های مقاومت اسلامی است. مقاومت درونی مبارزه با امیال نفسانی و مقاومت بیرونی مبارزه با تجاوز، تهاجم و اشغال‌گری است (میر قادری، کیانی، ۱۳۹۱، ۷۰).

۲-۱-۴- مقاومت در فرهنگ سیاسی ایران

تاریخ ایران در مقاطع مختلف شاهد پایداری و مقاومت ایرانیان در برابر بی‌رسمی‌های نظام‌های خودکامه بوده است. قیام‌های مذهبی مانند قیام مختار، نهضت علویان در طبرستان، نهضت اسماعیلیان و قیام‌های ملی مانند قیام ابومسلم خراسانی، سنباد، بابک، مازیار و سربداران از آن جمله‌اند. در این قیام‌ها آموزه‌های دینی راهنمای عمل بوده است (تاجیک و مسعودی، ۱۳۹۹: ۴۰).

¹ Narrative Power

² Karbala Paradigm

³ Resistance Power

⁴ Resistance Politics

تاریخ نشان می‌دهد که هرگاه جامعه ایرانی با تهدید بین‌المللی روبرو شود، در آن شرایط انگیزه بیشتری برای سازمان‌دهی مقاومت از طریق تهییج افکار عمومی و بهره‌گیری از اندیشه نهفته آنان برای کنشگری پیدا می‌کند. این امر بخشی از واقعیت سیاسی و فرهنگی ایران در دوران گذشته بوده است (Hutchinson, 2005: 31).

نشانه‌های اصلی فرهنگ مقاومت را می‌توان در مفاهیم و نشانه‌هایی از جمله مبارزه با سلطه، خوداتکایی، پایداری، بازدارندگی، دفاع مؤثر و کنش نامتقارن در برابر تهدیدات دانست. (مصلی نژاد: ۱۳، ۱۳۹۳). یکی از بارزترین جلوه‌های مقاومت دوران ۸ سال دفاع مقدس در تاریخ ایران معاصر است که آموزه‌های اسلام شیعی و فرهنگ سیاسی ایران بزرگ‌ترین صحنه رویارویی ملت ایران با نظام سلطه را به نمایش گذاشت پدیده‌ای محوری که این مقاله در اندیشه و سیره شهید قاسم سلیمانی درصدد واکاوی ابعاد و عناصر آن است.

۲-۲- پیشینه پژوهش

آثار و پژوهش‌های متعددی با موضوع مکتب شهید سلیمانی و ابعاد مختلف آن نوشته شده است که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود؛

مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف و یا سئوالات اصلی	نویسندگان روش استفاده‌شده
دو دهه تحولات منطقه نشان می‌دهد که سپاه قدس به فرماندهی شهید سلیمانی نقش مهم و کلیدی در شکست آمریکایی‌ها و هم‌پیمانانش داشته است و موجب ابطال طرح خاورمیانه بزرگ و شکست پروژه تکفیر شده است.	بررسی نقش سپاه قدس و شهید سلیمانی در به شکست کشاندن آمریکایی‌ها در دست‌یابی به اهداف منطقه‌ای خود	زارعی (۱۴۰۰) - تحلیلی توصیفی
یافته‌های این بررسی مکتب سلیمانی در پنج مورد معنوی و ارزشی، فردی و رفتاری، فرماندهی و مدیریتی، نظامی و عملکردی مشخص شد و درنهایت به سعادت و شهادت منجر می‌شود.	الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی را مورد تبیین قرار داده است.	دهقانی پوده و پاشایی هولاسو (۱۳۹۹) - روش کیفی تحلیل مضمون
روحیه جهادی، نگاه راهبردی، انسان‌مداری، انقلابی بودن، شخصیت جامع‌الاطراف، مسئولیت‌پذیری از جمله مضامین فراگیر عنوان شده است.	به بررسی سبک و سیره شهید سلیمانی به‌عنوان مدیر جهادی و تمدن‌سازی پرداخته‌اند	پهلوان شریف و کاظمی شوری (۱۳۹۹) - روش تحلیل مضمون
در این مقاله ۶ مضمون فراگیر به‌عنوان عناصر تفکر راهبردی مدیران جهادی شناسایی شده که عبارت‌اند از: ۱- دین‌مداری ۲- ولایت‌مداری ۳-	به بررسی الگوی تفکر مدیران جهادی پرداخته است.	جلیلیان (۱۳۹۹) - روش تحلیل مضمون

فرهنگ شهادت‌طلبی ۴- وحدت‌گرایی ۵- حکمرانی خدا محورانه ۶- اقتدار نظامی و دفاعی.		
سردار سلیمانی را الگوی عملی مطلوب در حوزه مدیریتی و اجرایی می‌داند.	بررسی ویژگی‌های مکتب شهید سلیمانی از منظر دفاع از حریم اهل‌بیت (ع)	موسوی (۱۳۹۸)- روش کتابخانه‌ای
اخلاص، معنویت، عقلانیت، شجاعت و توجه به حدود شرعی از مهم‌ترین مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی از نظر مقام معظم رهبری به شمار می‌رود.	شناخت مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی از نگاه آیت‌الله خامنه‌ای	خانی و محمدی (۱۳۹۹)- روش تحلیل مضمون
یافته‌های این تحقیق با رویکرد اقتصاد سیاسی نشان می‌دهد آمریکا باهدف ایجاد بی‌ثباتی در منطقه و بازار جهانی نفت اقدام به ترور شهید سلیمانی و ابو مهدی المهندس نمود.	تأثیر ترور رهبران مقاومت بر تنش‌های سیاسی غرب آسیا و بازار جهانی نفت	رضوی و نصر اصفهانی (۱۳۹۸)- روش کتابخانه‌ای
مدل حکمران اسلامی با مدل غربی دارای تفاوت است. ویژگی‌های اعتقادی و رفتاری حکمران مسلمان بر موازین اخلاقی و شرعی اسلام مبتنا دارد.	شناخت و تبیین ویژگی‌های اعتقادی و رفتاری شهید سلیمانی	امینی و همکاران (۱۳۹۹)- روش تحلیل شبکه مضامین
ارزش‌گرایی، امام‌باوری و امام‌یاری، شهادت‌طلبی، فساد ستیزی و ساده‌زیستی از جمله مؤلفه اخلاقی حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی است.	شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی	ترابی کلاته قاضی (۱۳۹۹)- روش تحلیل مضمون
سلیمانی به‌عنوان یک چهره ملی و بین‌المللی شناخته‌شده نقش مهمی در معادلات منطقه خاورمیانه دارد	نقش میدانی قاسم سلیمانی در خاورمیانه	مارک برلیو (۲۰۱۹)- روش کتابخانه‌ای
ترور سلیمانی منافع و برنامه‌های راهبردی آمریکا در مناطق مختلف به‌ویژه جنوب آسیا را به مخاطره خواهد انداخت.	پیامدهای ترور سردار سلیمانی	بیلویر سینگ (۲۰۲۰)- روش کتابخانه‌ای

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین:

پژوهش حاضر از سه منظر دارای نوآوری است. یکی از نظر موضوع، تبیین الگوی مقاومت در مکتب شهید سلیمانی پژوهشی جدید محسوب می‌شود دوم از نظر رویکرد، مقاله بر داده‌های سخنرانی‌های شهید سلیمانی از سا ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ و نیز بر متن وصیت‌نامه به‌طور دقیق و کامل تمرکز دارد و سوم استفاده از روش نظریه داده بنیاد است که یک روش کیفی، اکتشافی

است و امکان دستیابی به الگوی نظری ابعاد مقاومت از جزئی‌ترین داده‌ها را فراهم می‌سازد، این مقاله تلاشی در راستای پر کردن خلأ پژوهشی در این زمینه است.

۳- روش تحقیق

روش پژوهش در این مقاله نظریه داده بنیاد^۱ است؛ نظریه داده بنیاد یک روش تحقیق استقرائی^۲ با رویکردی کیفی^۳ در یک شیوه پژوهشی اکتشافی^۴ است (Fernandez, 2004: 141-141, Martin & Turner, 1986). نظریه پردازی داده بنیاد، روالی نظام‌مند و کیفی است تا تولید نظریه که یک فرایند، کنش یا واکنش درباره یک موضوع خرد را بررسی و در سطح مفهومی کل، تشریح می‌کند (Creswell, 2005: 396).

۳-۱- نوع تحقیق

این بررسی از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای به شمار می‌رود.

استراتژی کلی تحقیق

این تحقیق از نظر استراتژی کلی تحقیق کیفی محسوب می‌شود.

۳-۲- تعریف مفاهیم یا متغیرها

روش‌های گردآوری داده‌ها

روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای است.

۳-۳- روش‌های تحلیل داده‌ها

این روش دارای سه‌گام اساسی است و تحلیل داده‌ها از این سه‌گام؛ ۱- کدگذاری باز، ۲- کدگذاری محوری و ۳- کدگذاری انتخابی پیروی می‌کند.

کدگذاری باز^۵ فرایندی تحلیلی است که از طریق آن، پس از احصاء هر نکته کلیدی مرتبط با موضوع، مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها در داده‌ها کشف می‌شوند (Lee, 2001: 49). هدف از کدگذاری باز تجزیه مجموعه داده‌های جمع‌آوری شده به اجزای مفهومی کوچک است.

کدگذاری محوری^۶ به دنبال کدگذاری باز انجام شده و فرایند تبدیل مفاهیم به مقوله‌ها یا خلاصه کردن داده‌ها، تحت عنوان مقوله‌های اصلی است (Goulding, 2002: 69). در این

¹ Grounded Theory

² Inductive

³ Qualitative

⁴ Exploratory

⁵ Open coding

⁶ Axial coding

مرحله از کدگذاری مفهوم‌پردازی از حالت باز فاصله گرفته و حالتی اختصاصی‌تر به خود می‌گیرد و محورهای اصلی در مجموعه داده‌ها مشخص می‌شود.

کدگذاری انتخابی^۱ فرایند پالایش مقوله‌ها، یکپارچه‌سازی آن‌ها و نیز پیوند دادن مقولات به یکدیگر است (Strauss&Corbin,1998:145, Lee,2001:121). در کدگذاری انتخابی به‌منظور یکپارچه‌سازی و خالص کردن تحلیل‌های خود از روش نوشتن داستان اصلی، گاه از ترسیم نمودارها در رسیدن به مفهوم مرکزی استفاده می‌شود.

۳-۴- جامعه و نمونه

در این روش، نکات کلیدی، مفاهیم، مقوله‌ها با مطالعه دقیق متن سخنرانی شهید سلیمانی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ و متن وصیت‌نامه ایشان، داده‌های مرتبط با موضوع مقاومت منتظرانه احصاء و مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

۳-۵- روایی و پایایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات

روش اعتبار این پژوهش «روایی تفسیری» است و با ارائه و بازخورد نتایج پژوهش به خبرگان و افراد متبحر در این زمینه انجام شد. در کنار این روش از روش نمونه‌گیری نظری برای کشف بهتر مقوله‌ها و ویژگی‌های آن بهره گرفته شد. در گردآوری مفاهیم و مقوله‌های انتخابی در لایه‌های پارادایمی و سه مرحله کدگذاری از نظر ۵ نفر از خبرگان و افراد متبحر استفاده و روایی و پایایی اطلاعات موردسنجش و تأیید قرار گرفت.

۳-۶- مراحل انجام و به‌کارگیری روش

۳-۶-۱- کدگذاری باز

کدگذاری باز مرحله اول کدگذاری داده‌های به‌دست‌آمده از منابع عنوان‌شده (سخنرانی‌ها و متن وصیت‌نامه شهید سلیمانی) است. در اینجا کلیدواژه جنگ، دفاع مقدس و مباحث مرتبط با آن به مفهوم مقاومت اشاره دارد. از آنجایی که کدگذاری باز حجم زیادی دربرمی‌گیرد، در ادامه بخشی از این جدول به‌عنوان نمونه ارائه می‌شود.

^۱ Selective coding

جدول شماره ۱: کدگذاری باز^۱

نشانیگر	نکات کلیدی (داده)	مفاهیم	مقولات
PA1	چه عاملی وجود دارد که در جمهوری اسلامی این قدر اصرار بر یادآوری جنگ وجود دارد؟ ۸۵/۳/۳	ضرورت یادآوری جنگ	ابعاد الگوی مقاومت
PA2	در بعد فرهنگی هیچ چیزی به اندازه جنگ تأثیر فرهنگی بر جامعه ما نداشته است.	جنگ بیشتر از هر حادثه‌ای بر جامعه ما تأثیر فرهنگی داشته است.	جامعه ایران و مقاومت
PA3	جنگ یک فرهنگ ناب عملی خلق کرد که امروز در جامعه ما متداول است.	جنگ موجب ایجاد فرهنگ عملی ناب شد.	جامعه ایران و مقاومت
PA4	آن فرهنگی که در جبهه خلق شد امروز از بالاترین شأن تا پایین ترین شأن را در برمی گیرد، فرهنگ بسیجی است.	فرهنگ بسیجی در جبهه متولد شد.	دست‌آورد مقاومت
PA5	هر آنچه ما در دوران تاریخ خودمان در روایات و احادیث نسبت به اخلاق اهل بیت عصمت و طهارت (ع) شنیده بودیم، نسبت به اخلاق انصار و اصحاب آن‌ها شنیده بودیم در این جنگ تبلور پیدا کرد.	فرهنگ بسیجی تبلور سیره عملی نبوی و ائمه	الگوی مقاومت

۲- کدگذاری محوری

جدول شماره ۲ فرایند تبدیل مفاهیم به مقوله‌ها یا خلاصه کردن داده‌ها، تحت عنوان مقوله‌های اصلی را نشان می‌دهد.

^۱ در اینجا P نشان‌دهنده نکات کلیدی و مخفف کلمه Point است. A, B, C, D, E, ... k بیانگر سال‌های مختلف از ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ است.

جدول شماره ۲: کدگذاری محوری^۱

مقولات	مفاهیم و کدها
۱-دفاع مقدس الگوی مقاومت	دفاع مقدس ملی‌ترین جنگ تاریخ ایران PA6. جامعیت دفاع مقدس در بعد اخلاقی و تربیتی PC8. دفاع مقدس محور تمام مقاومت‌ها در دنیا PC13. دفاع مقدس نمایشگاه روحانیت شیعه در تاریخ PC16. دفاع مقدس جامع‌ترین معرف حقیقت اسلام ناب PC17. تغییر ملاک‌ها (مادی) در جنگ PC21. دفاع مقدس مظهر دین‌شناسی عملی PD1. دفاع مقدس مدرسه متحرک دینی عملی PD7. دفاع مقدس یک الگوی تجربه‌شده موفق از نظر رفتار حقیقی دینی اخلاقی مدیریتی PE6. دفاع مقدس نمایشگاه شیعه و جامعه آخرالزمانی و امام زمانی PE7. دفاع مقدس اسلام حقیقی را به‌طور کامل به نمایش گذاشت و موجب خضوع هر انسان عالم و عارف گردید PF1.
۲-ابعاد الگوی مقاومت	سیره و اخلاق اهل‌بیت در جنگ تبلور یافت PA5. جلودار بودن و خط‌شکنی وجه تفاوت فرماندهی ما با سایر مدل‌ها PC10. جامعیت جنگ در بعد فرهنگی، اخلاقی، انسانی، معنوی و مذهبی و تشابه کم‌نظیر آن با حادثه کربلا PC10. ویژگی اول دفاع مقدس؛ معرف مذهب و دین ما PC2. تجلی عرفان، معنویت و عبودیت حقیقی در دفاع مقدس PC3. مردمی بودن دفاع مقدس PC4. نقش تربیتی اخلاقی دفاع مقدس PC7. خطرپذیری، معنویت، شهادت‌طلبی و ترویج فرهنگ دینی از ویژگی‌های فرماندهان PC11. تقوا و جهاد ملاک واگذاری مسئولیت‌ها در جنگ PC12. یکی از مشخصه‌های جنگ اخلاص در سه بعد بیان، عمل و فکر بود PH6. حضور انسان‌های عارف و عابد به معنای حقیقی از جمله ویژگی‌های جنگ بود PH8. در جنگ رتبه‌بندی و سلسله‌مراتب نبود، کلمه رایج برادر بود PH9. اگر رفتار دینی و اخلاق نبوی و اهل‌بیتی نبود دفاع مقدس به این زیبایی نبود PHC3. در جامعه دوران دفاع مقدس همچون جامعه صدر اسلام رتبه‌بندی و انتظار پاداش و امتیاز وجود نداشت PHC6. تربیت انسان‌های پاک از ویژگی‌های جبهه بود PHC7. دو عامل اراده و آرزو شخصیت انسان را شکل می‌دهد و ریشه استقامت یا تزلزل انسان است PJA10. تعلق مسیر انسان‌ها را تعیین می‌کند PJA11. تعلقات نقش اساسی در عمل و حرکت انسان دارد PJA12. رمز استقامت در میدان به تعلق بازمی‌گردد PJA13. شهدا تیزهوش و باذکاوت هستند چون مرگ اختیاری را برگزیدند PJB16. جلودار بودن، خطرپذیری، اخلاص و معنویت از جمله ویژگی فرماندهی دفاع مقدس است PJC34. در دفاع مقدس یک تربیت دینی شکل گرفت و باعث شد که انسان‌های عارف و وارسته‌ای در جبهه‌های جنگ پرورش یابد PJD42.

^۱ در این مرحله از آنجایی که سال‌های ۱۳۹۵ سه و ۱۳۹۶ چهار مورد سخنرانی توسط شهید انجام گرفته بود بنابراین جهت جلوگیری از اشتباه در کدگذاری PHB به سخنرانی در تاریخ ۱۳۹۵/۷/۱۴، PHC به تاریخ ۱۳۹۵/۷/۱، PJA به تاریخ ۱۳۹۶/۱۱/۲۶، PJB به تاریخ ۱۳۹۶/۶/۳۰، PJC به تاریخ ۱۳۹۷/۷/۴ و PJD به ۱۳۹۶/۴/۲۹ اشاره دارد. شماره‌های ۱-۲-۳-... به شماره کد معرف مفاهیم استخراج‌شده از نکات کلیدی است.

<p>۳-عوامل مبنایی مقاومت</p>	<p>عامل مبنایی اسلام ناب بود که امام آن را طرح و بسط داد PC23. دفاع مقدس تجلی اسلام ناب در برابر اسلام انحرافی و آمریکایی PD8. اخلاق و سیره معصومین (ع) مهم‌ترین ودیعه در بین ما PD14. رمز همه پیروزی‌ها توحید باوری است. PD15. اگر عامل مذهب نبود ایران نمی‌توانست در جنگ نابرابر پیروز شود PE3. یک دلیل اصلی جامعیت دفاع مقدس فرهنگ و معارف شیعه است PF2. نقش رهبری دومین دلیل جامعیت جنگ بود. این رهبری سه سطح داشت: ۱- رهبری خاص که امام بود و با نقش قدس خود همه را دگرگون کرده بود ۲- رهبری در میدان که شهدا بودند مانند باکری، باقری... ۳- رهبری عمومی داخل جامعه مانند نقش علما PF3. هجرت، جهاد و ایستادگی گام‌های معرفتی و خودسازی و کسب فیض شهادت است PG1. امام خمینی (ره) موجب بیداری ملت ایران و احیای اسلام به‌وسیله ملت ایران شد PH1. فرهنگ عاشورایی عامل اصلی پیروزی‌ها PHB1. برداشت عرفانی و معنوی از جهاد اکبر موجب ایثار و فداکاری شهدا در جبهه PI5. فرهنگ جلودار بودن و خط‌شکنی نشأت گرفته از مکتب امام بود PI10. اسلام عامل انسجام و قدرت مقاومت در کشور PI13. سه نوع مسجد در جهان اسلام داریم؛ مسجد آگاه ساز و تربیت‌کننده، مسجد بی‌تفاوت و انگیزه کش و مسجد اسلام‌ستیز که نتیجه آن تکفیر است PJ2. دلیل ارجحیت امام نسبت به سایر مراجع تشکیل حکومت اسلامی و ماهیت بخشی به همه ارکان دین بود PJ3. انقلاب و دفاع مقدس ما مدیون امام حسین (ع) است PJC28. دلیل همه‌جانبه تأثیر دفاع مقدس در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، دینی، انقلابی، نظامی، ایثار و فداکاری این است که از مکتب امام نشأت گرفته است PJC32.</p>
--------------------------------------	---

<p>اقدام امام در تأسیس حکومت اسلامی و قطع وابستگی به غرب PB2. نقش تاریخی و ماندگار ملت ایران در دفاع مقدس. تأثیر شخصیت، معنویت، شجاعت و دیانت امام (ره) بر رزمندگان PC9. امام الگوی رزمندگان دفاع مقدس. رفتار شهدا تداعی حقیقت اسلام و اسلام‌شناسی حقیقی PC18. عواملی که جنگ را به یک مکتب یا مدرسه تبدیل کرد عوامل مینایی و میدانی هستند PC22. عامل میدانی تأثیر فرماندهان (شهید) جنگ بود PC24. نقش اساسی فرماندهان در پیروزی جنگ و توسعه معنویت PC25. اگر امام (ره) و امروز مقام معظم رهبری نبود ارزش‌های اسلامی در نظام شکل نمی‌گرفت PC26. اگر انسان‌های صالح (امام، فرماندهان شهید) نبودند ارزش‌های دفاع مقدس شکل نمی‌گرفت PC26. اساس هر تحولی در جامعه به مسئولین آن جامعه برمی‌گردد PD13. امام در بعد ملیت و قومیت ایران را بیمه کرد PE1. امام مذهب را پشتوانه ملیت و قومیت قرارداد PE2. شهدا چهره ماندگار جامعه هستند و نقش اساسی در صدور انقلاب و تطهیر جامعه به سمت معنویت و انقلابی‌گری دارند PE8. دو ویژگی مهم نیروی انقلابی: مبارزه‌طلبی و روح مذهبی PE9. افراد صالح و منزه موجب شکل‌گیری جامعه منزه و صالح می‌شود PH7. فلسفه اصلی حق بودن و قدسیت جبهه ما اعمال و رفتار شهدا بود PHC1. ملت ایران ناجی اصلی نظام و انقلاب اسلامی در همه بره‌های تاریخی PI1. امام باب جدیدی به جهاد اکبر اضافه نمود و آن عشق و محبت بود PI2. برداشت عرفای از جهاد اکبر بالاتر از عدالت و تقوا و اخلاق بود و جزء ضرورت‌های انقلاب PI4. نمی‌توانیم در قاموس امام جایی نداشت. PI6. امام معمار پیوند دین و سیاست است و حوزه را از عزلت‌نشینی خارج کرد PI7. امام با ممزوجیت حکمت و عرفان و فقاقت و سیاست مسیر روحانیت را تغییر داد PI8. امام زمان‌شناس بود PI11. امام ترس در جامعه و حوزه را از میان برداشت PI12. مسجد موجب تداوم حیات دینی، سیاسی و اجتماعی عالم اسلامی PJ1. آثار شهید در جامعه ترویج محبت و دفع خطر از ملت PJB25.</p> <p>شهدا برای رسیدن به خدا تعلقات الهی داشتند PK1.</p>	<p>۴-عوامل میدانی مقاومت</p>
---	--------------------------------------

<p>۵- صدور مقاومت</p>	<p>پیروزی لبنان در جنگ ۳۳ روزه نتیجه انقلاب اسلامی PB3. دفاع مقدس موجب تولد مقاومت در دنیا PC14... پیروزی بیرونی شامل ناکامی دشمن در اهداف حداکثری (براندازی نظام) و حداقلی (تجزیه کشور) و تنبیه دشمن بود PD3. پیروزی بیرونی شکست دشمن در تجاوز، در هدف، و در ددمنشی بود PD4. دفاع مقدس موجب صدور انقلاب به دنیا شد PD10. در دفاع مقدس اتکاء به خدا و ایمان به ملت و معنویت صادر شد PD11. آثار صدور انقلاب پیروزی مقاومت لبنان و فلسطین PD12. فرهنگ عاشورا در انصارا... یمن و حشدالشعبی عراق تأثیرگذار است PHB2. جوانان شیعه در عراق از اهل سنت در مقابل داعش دفاع کردند PHB6. مقاومت در همه دنیا در برابر استکبار و صهیونیسم مرهون ایستادگی ملت ایران است PI18. امروز اعتماد به قدرت و اقتدار ملت ایران در تاریخ بی نظیر است چون ایران ناجی ملت‌های مختلف شد PJB26.. ملت عراق در مواجهه با داعش به انسجام، اتکاء به خویشتن و جلوگیری از مداخله بیگانگان دست یافت PJC37.</p>
<p>۶- جامعه ایران و مقاومت</p>	<p>تأثیر فرهنگی جنگ بر جامعه PA2. جنگ باعث خلق فرهنگ عملی ناب در جامعه PA3. ایستادگی ملت ایران در دفاع مقدس عامل بازدارندگی PC5. سابقه دفاع ملت ایران در جنگ عامل بازدارندگی امروز و فردا PC6. نقش دفاع مقدس در فراگیر شدن معارف شیعی و تحول فرهنگی جامعه PC15 تأثیرگذاری درونی (بر رزمندگان) و بیرونی (بر جامعه) دفاع مقدس PC19. دفاع مقدس موجب تطهیر جامعه و کمال معنویت آن PC20. دو نوع پیروزی در جنگ داشتیم؛ بیرونی و درونی PD2. پیروزی درونی عمیق تر بود و در ابعاد فرهنگی، معنوی، مذهبی، انقلابی و سیاسی PD5. دفاع مقدس موجب دگرگونی فرهنگی جامعه PD6. ملت ایران دست هر تجاوز و فکر هر تجاوزی را در ذهن‌ها دفن کرد (بازدارندگی) PD9. جنگ تحول معنوی جامعه را به دنبال داشت PF4. استقلال در ابعاد مختلف فرهنگی، دینی و اقتصادی دارای اهمیت است PH6. اقتدار نظام جمهوری اسلامی در تاریخ ایران بی نظیر است PHC8. اگر ملت ایران نبود این بلاهایی که در منطقه افتاد [داعش] فجایع سنگینی به بار می آورد PI17. انقلاب اسلامی موجب در هم تنیدگی ملیت و مذهب شد که در تاریخ ایران سابقه ندارد PJ6. حکمت و شجاعت رهبری و منطق جمهوری اسلامی عامل وحدت و انسجام ملیت و مذهب PJ7. رجوع به ارزش‌های اصلی دینی اولین نتیجه دفاع مقدس بود PJC28. دفاع مقدس موجب تقویت هویت ملی PJ29. دفاع مقدس موجب تحول معنوی و ایجاد نوعی مدیریت بسیجی در جامعه PJ30. دفاع مقدس موجب ملت‌سازی انقلابی PJ31. فداکاری ملت ایران باجان و مال از ملت عراق در مقابل داعش PJ36. دفاع مقدس در بعد فرهنگی و تربیتی و نگاه سیاسی جامعه‌مان را یک شستشوی ملی داد PJD40. خودسازی در جبهه‌ها افراد را به اوج بندگی و مقام والای شهادت رساند PK2.</p>

<p>۷-موانع بیرونی مقاومت</p>	<p>اگر سوریه یک‌همت، یک خرزای یک کاظمی و... داشت امروز موردتهاجم قرار نمی‌گرفت PC27.</p> <p>مشکل دشمنان با سوریه یکی مقاومت و دیگری دوستی با جمهوری اسلامی است PHB3. تأسیس داعش و گروه‌های تکفیری در اساس علیه ایران بود نه سوریه PHB5. هدف اصلی گروه‌های تکفیری فروپاشی جبهه مقاومت و ایجاد جنگ مذهبی و قومی بود PHB7.. قدرت تخریبی و انتحاری داعش بسیار گسترده بود PJ8.</p>
<p>۸- آسپشن آسی درونی مقاومت</p>	<p>ملی‌گراها برای دفاع از وطن حضور نداشتند و این ملی‌گرایی دروغین برای مقابله با مذهب و اسلام بود PE4. وعاظ و مداحان در بیان حقیقت شیعه نباید تندروی کنند PF5. هدف حق بدون عمل صحیح مخدوش می‌شود PHC2.</p> <p>در مقابل دشمن دوصدایی نباید باشد. PHC10. مردم باید به سمت موضوعات اساسی سوق یابند نه به سمت موضوعات فرعی، PHC12. امام هرگز این موضوع را مطرح نکرد که چون دشمن قوی است، نمی‌توانیم PI6. نباید با هیچ باطلی سازش کرد PI9. امام پیشنهاد مساعدت نیت‌های غیر الهی را نمی‌پذیرفت PI10. القای ترس به جامعه حتی از سر دلسوزی غلط است. ترساندن جامعه خیانت به استقامت این ملت است PI14. ارتباط با آمریکا غلط است باید عبرت گرفت PI16. امام با هیچ باطلی سازش نکرد PI9.</p> <p>یکی از موانع رشد الحادگری و لابلالی‌گری و کم‌رنگ شدن مسئولیت‌پذیری در جامعه امروزی ما PJ4. برخی مساجد موجب بی‌تفاوتی و بی‌انگیزگی در جامعه PJ2. ضرورت جهاد در مقابل منطق تکفیری داعش PJB17. انسانی که تعلق معنوی ندارد انسان حرفه‌ای است و ناجی نیست بلکه مخرب است PJA14. ملت بدون رهبری حکیم شکست می‌خورد PJB19. شکست‌های امروز آمریکا در منطقه ما به دلیل حاکمان و رهبران جاهل PJB20. مشکل جامعه امیرالمؤمنین (ع) نبود انسان‌های فداکار بود PJB21. اگر فرهنگ ایثار و فداکاری در جامعه تقدیر نشود ما در هر بعدی خسارت می‌بینیم PJB22. مهم‌ترین مسئله جامعه امروز ما مسأله مدیریت است PK5. خدشه‌دار شدن مسئولیت و عدم توجه جدی به‌گزینش مدیران از جمله مشکلات کشور است PK11.</p> <p>نگاه حزبی و جناحی در انتخاب مدیران گودال فساد ایجاد می‌کند PK12. نگرش حزبی در انتخاب مدیران موجب می‌شود آن‌ها خطا و فساد خود را در پوشش حزب پنهان سازند PK13. مدرک‌گرایی بی‌ارزش است PK14.</p> <p>اگر مدیران به اصول تعلق نداشته باشند جامعه را به ناکجاآباد می‌برند PK17.</p>

<p>۹- فرهنگ ایثار و مقاومت</p>	<p>ضرورت یادآوری جنگ PA1. حکمت رهبری عامل اصلی پیروزی جمهوری اسلامی است و باید قدر آن را دانست. علاج جامعه امروزی ما ایثار و فداکاری PHC4. باید حس تعلق به شهید در بین ایرانیان ریشه‌دار و جدی شود PHC5. یک ملت نظیف و وفادار نیازمند خدمتگزاران وفادار و نظیف و ایثارگر است PI10. ثروت عامل پیروزی نیست بلکه رهبری و انسان‌های فداکار عامل پیروزی هستند PJB18. هر انسانی یا باید غیرت دینی، یا انسانی و یا غیرت ملی داشته باشد PJB23. نخبگان فرهنگی باید بذری ایثار و فداکاری را در جامعه بکارند تا فردای ملت روشن باشد PJB24. اگر در جامعه انسان‌های فداکار نباشند مانند جامعه امیرالمؤمنین از هم می‌پاشد PJC35. ما مدیون شهدا و خانواده شهدا هستیم PJD38. شهادت موجب رهایی و آزادی جامعه از اسارت سلطه می‌شود PK4.</p>
<p>۱۰- وحدت و مقاومت</p>	<p>باید پیرامون اصول وحدت داشته باشیم مهم‌ترین آن وحدت حول دشمن است PHC9. وحدت حول دشمن مهم‌ترین مسأله است PHC10. ضرورت توجه به آگاهی و آمادگی مردم PHC11. مردم باید به سمت موضوعات اساسی سوق یابند نه به سمت موضوعات فرعی، PHC12. مسئولین نسبت به مردم باید مثل پدر و مادر باشند PHC13. برای حفظ نظام جمهوری اسلامی باید سه اقدام مهم انجام داد؛ توجه به موضوعات اصلی، تبعیت از رهنمودهای حکیمانه مقام معظم رهبری، توجه به وحدت جامعه و آگاهی و آمادگی مردم PHC14. اگر می‌خواهیم در جامعه به وحدت حقیقی دست یابیم باید به اصول توجه کنیم. ولایت‌فقیه، نظام جمهوری اسلامی و ارزش‌های آن به‌ویژه قانون اساسی مهم‌ترین اصول هستند PK16. هر چه مقاصد عالی‌تر انسجام جامعه بیشتر می‌شود PK18.</p>
<p>۱۱- مدیریت و مقاومت</p>	<p>جامعه باید با حکمت اداره شود نه با ترساندن PI14. پیروی از رهبری حکیم، دوری از عزت‌نشینی و حفظ انسجام ملی مهم‌ترین مؤلفه‌های موفقیت ملت ایران است PI19. جامعه به‌مثابه خانواده است و هر یک از اعضای آن دارای سلیق و توانایی و رفتارهای متفاوتی است PJ5. سه عامل تأثیرگذار بر جامعه؛ رهبری، هدف‌گذاری و مدیران PJC33. اولین عامل تأثیرگذار بر تربیت و تنزیه جامعه مدیران هستند. PJD41. با مدیریت [بسیجی] می‌توان عدالت، برادری، رضایت و اعتماد و همزیستی در جامعه ایجاد کرد PK5. مدیران نقش اساسی و سرنوشت‌سازی در جامعه دارند PK6. دینداری و امانت‌داری مدیران بر جامعه اثر دارد PK6. الگوی مدیریت باید خدامحوری باشد نه گروه‌محوری، مدیر الهی محور؛ خادم واقعی مردم PK8. مدیران در هر جامعه نقش رهبر جامعه را دارند و مردم از آن‌ها پیروی می‌کنند PK9 اگر می‌خواهیم جامعه ما مقاوم بشود شرطش این است که مدیران آن‌هم مقاوم باشند PK10. مدیر باید خلاق باشد و از بحران‌ها به‌عنوان فرصت استفاده کند PK15.</p>

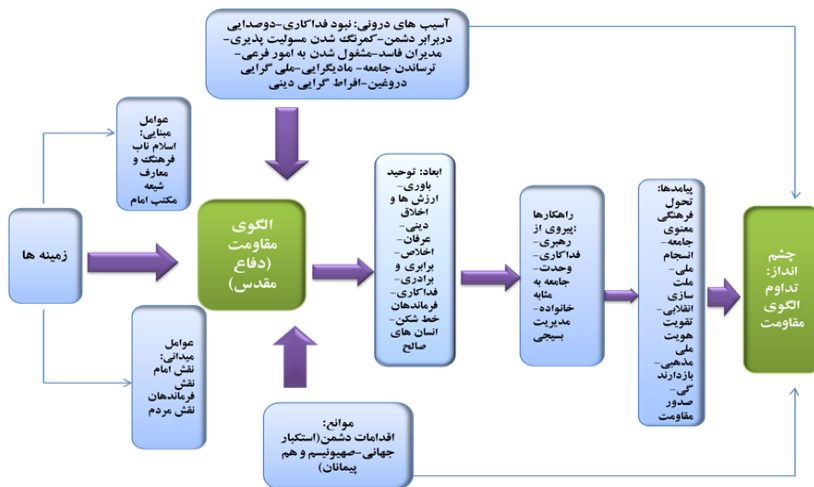

۱۲-تداوم الگوی مقاومت	<p>رمز تأثیرگذاری جمهوری اسلامی در دو بعد ساختاری و در بعد الگویی بود PE5. دفاع از جمهوری اسلامی دفاع از اسلام PH2. اسلام پشتوانه کشور و عامل اصلی مقابله با هجوم بیگانگان PH3. دفاع از نظام از نماز واجب تر است PH4. نظام جمهوری اسلامی چه دیروز و چه امروز ارزش فداکاری و ایثار را دارد PH5. دفاع ما نه فقط از سوریه بلکه از جمهوری اسلامی و همه عالم است PHB4. نظام جمهوری اسلامی در نوع نظام، نوع رابطه نظام و مردم و رابطه دین و مردم در قانون اساسی و مسائل گوناگون منحصر به فرد است PHC14. باب عشق و محبتی که امام به جهاد اکبر اضافه نمود موجب ایستادگی و پایداری شد PI6. راه امام راه ایستادگی و فداکاری PI15. ایران هیچ وقت کشور تکفیر خیز نیست بلکه همواره ثبات بخش است PJ9. هر روز بر وسعت جبهه مقاومت افزوده خواهد شد و آینده آن روشن است PJA15. برای حفظ عزت، تربیت جامعه و حفظ استقلال به تداوم تجربه دفاع مقدس نیازمندیم PJD39. امام شهادت را ارث اولیاء برای بشریت می دانند که دشمنان از درک آن عاجزند PK3. به تعبیر امام جامعه ای که شهادت دارد اسارت ندارد PK4.</p>
-----------------------	--

۳- کدگذاری انتخابی

این مرحله اشاره به فرایند یکپارچه سازی و بهبود مقوله ها دارد. به منظور کشف ارتباط مقوله ها با یکدیگر مدل مفهومی پدیده محوری (مقاومت) در چندلایه و مقوله کلان تر شامل زمینه ها، ابعاد، موانع، راهکارها، پیامدها و چشم انداز طراحی می شود. با کمک ابزار پارادایمی نسبت میان مقوله ها تبیین می شود.

نمودار شماره (۱): مدل مفهومی ابعاد مقاومت در مکتب سلیمانی

۴- یافته‌های تحقیق

همان‌گونه که نمودار شماره یک نشان می‌دهد در مرحله (نهایی) کدگذاری انتخابی با رویکرد فرایند محور و ابزار پارادایمی کدها و مقولات شامل زمینه‌ها، ابعاد، موانع، راهکارها، پیامدها و چشم‌انداز دسته‌بندی شد. در این بخش نمودار بالا که ناظر بر ارتباط میان مقوله‌ها بر مبنای ابزار پارادایمی در قالب ۸ مقوله کلان است، مورد تحلیل و تبیین قرار می‌گیرد.

۴-۱- دفاع مقدس الگوی مقاومت

مطالعه سخنرانی‌های شهید سلیمانی با کمک روش داده بنیاد نشان می‌دهد از میان ۱۸۰ کد گردآوری‌شده، ۱۱ مفهوم را می‌توان شناسایی نمود که در آن دفاع مقدس به‌عنوان الگوی و محور مقاومت در دنیا معرفی می‌شود.

از طریق این کدها، سنگ بنای اصلی موضوع مقاومت در مکتب سلیمانی کشف و استخراج گردید. با شیوه استقراء و اکتشاف که مبنای اصلی روش این پژوهش محسوب می‌شود، دفاع مقدس (جنگ تحمیلی) هم‌محور مقاومت و هم جلوه و معنای اصلی مقاومت در مکتب سلیمانی به شمار می‌رود.

در مکتب سلیمانی دفاع مقدس محور تمام مقاومت‌ها در دنیا است (سخنرانی، قم، ۱۳۹۱). آنچه در این مکتب قابل تأمل است اینکه دفاع مقدس یک مدرسه متحرک دینی و یک الگوی تجربه عملی موفق از ارزش‌های دینی و ملی ما محسوب می‌شود. «دفاع مقدس ما یک مدل است یک الگو است چه مدرسه‌ای عمیق‌تر از دفاع مقدس دارید که یک مدل رفتاری حقیقی دینی اخلاقی مدیریتی در ابعاد گوناگون را به‌عنوان نمونه به نمایش گذاشته باشد؟ یک نمایش تجربه‌شده‌ی موفق حقیقی» (سخنرانی، خرداد ۱۳۹۴). و نمایشگاهی افتخارآمیز از ارزش‌ها و باورهای اسلام حقیقی و ناب را به روی همگان می‌گشاید (۱۳۹۲/۱۲/۲۴).

در اندیشه سلیمانی به‌جای ترسیم جامعه آرمانی از یک تجربه واقعی و الگوی تجربه‌شده موفق سخن به میان می‌آید او این جامعه واقعی تجربه‌شده را جامعه‌ای با عنوان جامعه آخرالزمانی و امام زمانی نام‌گذاری کرده که دارای ویژگی‌های منحصره‌فردی است.

۴-۲- ابعاد الگوی مقاومت

مفاهیم احصایی از متن سخنرانی‌ها نشان می‌دهد جامعه دفاع مقدس از نظر شهید سلیمانی الگویی کامل از جامعه مقاوم است که می‌توان در ابعاد دینی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی ویژگی‌های آن را مورد شناسایی قرارداد. توحید باوری، ارزش‌ها و اخلاق دینی، عرفان،

اخلاص، برابری و برادری، فداکاری، فرماندهان خط‌شکن، انسان‌های صالح مهم‌ترین عناصر و ویژگی‌های این الگو هستند.

در این الگو آنچه بر روابط انسانی حاکم است رفتار دینی و اخلاق نبوی و اهل‌بیتی است که از نظر شهید عامل اصلی زیبایی‌های دفاع مقدس محسوب می‌شود. همچنین عبودیت حقیقی و عرفان ناب ویژگی دیگر این جامعه است که موجب تربیت اخلاقی انسان‌های عارف و عابد شد، انسان‌های صالحی که محرک عمل و حرکت آن‌ها تعلقات معنوی است و در عالی‌ترین درجه یعنی مقام شهادت به عبودیت می‌رسند.

مردمی بودن جنگ و ویژگی دیگر این الگو بود. در اینجا ملاک واگذاری مسئولیت‌ها تقوا و جهاد است، تجربه‌ای موفق که عامل اصلی پیروزی‌ها در جنگ شد و از نظر شهید امروز هم باید این ملاک‌ها، معیار انتخاب مدیران قرار گیرد. اخلاص یکی دیگر از ابعاد الگوی مقاومت است که در سه بعد اخلاص در بیان، عمل و فکر تجلی یافت. در جامعه امام زمانی که در دوران دفاع مقدس تجربه شد فرماندهان به‌عنوان رهبران جامعه که خود تحت تأثیر مکتب امام (ره) بودند؛ ویژگی‌های منحصر به فردی داشتند که با فرماندهی کلاسیک کاملاً متفاوت بود و در هیچ میدان نبرد و الگوی نظامی و دفاعی چنین ویژگی‌های وجود ندارد. فرماندهان دفاع مقدس جلودار، خطرپذیر، مخلص و عارف بودند. «فرق فرماندهی در جنگ ما با فرماندهی کلاسیک در هر ارتشی در یک کلمه بود، کلمه برو و بیا، یعنی یک فرماندهی می‌گفت برو. لذا افراد را به سمت خطر می‌فرستاد، یک فرماندهی در نوک خطر می‌ایستاد و می‌گفت بیا» (۱۳۹۱-قم).

رتبه‌بندی و توقع امتیاز و پاداش در جامعه آخرالزمانی دفاع مقدس هیچ جایگاهی ندارد «امتیازی بین فرمانده و رزمنده نبود، ... اگر کسی در جمع وارد می‌شد همان خصوصیات دوران صدر اسلام را در دوران نبی معظم اسلام که گفته می‌شود وقتی یک تازه‌واردی وارد می‌شد، نمی‌دانست بفهمد پیغمبر چه کسی است.» (۱۳۹۵/۲/ ۲۴).

۴-۳- زمینه‌های مقاومت

در مکتب سلیمانی عواملی که جنگ را به یک مدرسه و مکتب تبدیل کرد شامل دودسته عوامل مبنایی و عامل میدانی است (سخنرانی، کرمان، ۱۳۹۲).

الف) عوامل مبنایی

بر اساس یافته‌ها و کدگذاری بیانات شهید سلیمانی عوامل مبنایی شامل اسلام ناب، اخلاق و سیره معصومین، فرهنگ و معارف شیعه است علاوه بر این‌ها مکتب امام خمینی (ره) نیز در زمره عوامل مبنایی به شمار می‌رود در مکتب امام خمینی (ره) دین و سیاست و عرفان

و حکمت و فقه در پیوندی محکم قرار دارد و موجب تشکیل نوع جدیدی از حکومت اسلامی و جامعه اسلامی با محوریت نظریه ولایت فقیه گردید.

ب) عوامل میدانی

اما عوامل میدانی را می‌توان به سه دسته؛ نقش امام، نقش فرماندهان شهید و نقش مردم تقسیم نمود.

در مکتب شهید سلیمانی یکی از دلایل اصلی جامعیت دفاع مقدس رهبری بود. عامل رهبری در هر جامعه‌ای نقش کلیدی و پیشران در تحولات ساختاری ایفا می‌کند از نظر او رهبری در سه سطح؛ یک شامل یکی رهبری خاص که امام (ره) بود و با آن نقش قدسی خودش همه را دگرگون کرده بود دوم رهبری در میدان بود، شهدا بودند مانند حسن باقری، شهید باکری و. سوم رهبری عمومی داخل جامعه ما بود که در اینجا می‌توان به نقش علما در جامعه اشاره داشت (نطق سلیمان، ۱۳۹۴، ۱۰۵).

ناظر بر این دسته‌بندی می‌توان نقش رهبری امام خمینی (ره) را با توجه به ویژگی‌های رهبری ایشان در مکتب سلیمانی مورد اشاره قرار داد؛

۱- امام آمد یک تعریف جدیدی در جهاد اکبر انجام داد .... جهاد اکبر امام یک جهاد اکبر نزدیک به امام معصوم بود امام بایی را به این جهاد اضافه کرد و آن باب عشق و محبت است (۹۶/۱۱/۲۲) همین باب حب و محبت در جهاد اکبر موجب پیروزی در دفاع مقدس شد. ۲- در فکر امام فقاقت و حکمت و عرفان همه باهم عجین بود و در سیاست وارد شد. ۳- قیام برای احیای حق ۴- جلودار بودن و خطشکنی ۵- عالم به زمان بودن امام اولین کاری که انجام داد سیلی زدن به ترس بود اول ترس را در حوزه و در طلاب کشت بعد ترس را در جامعه کشت. ۱۳۹۶/۱۲/۲۲. امام در بعد ملیت و قومیت ایران را بیمه کرد (سخنرانی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۴) «وجود امام، شخصیت، معنویت، شجاعت، شهادت‌طلبی، روح دینی و مذهبی امام رضوان‌الله تعالی علیه به نوعی در تک‌تک آحاد رزمندگان دفاع مقدس تکثیر یافته بود». (نطق سلیمان، ۱۳۹۱، ۳۸).

شهید سلیمانی خطرپذیری، معنویت، توحید باوری، جلودار بودن و خطشکنی را از ویژگی‌های فرماندهان شهید می‌داند از نظر او فرماندهان شهید نمونه انسان‌های صالحی بودند که اخلاق و رفتار و عملکرد آن‌ها با الگو گرفتن از مکتب امام خمینی و اسلام حقیقی موجب خضوع و خشوع هر عالم عارف و آگاهی می‌شدند تأثیرگذاری فرماندهان در بسیاری موارد حتی از علما و مراجع عالی‌قدر ما هم بیشتر بود. سخنرانی، کرمان، ۱۳۹۲ (مهرماه).

و اما در مورد نقش ملت ایران در ایستادگی و مقاومت در دوره‌های مختلف تاریخی از نظر شهید سلیمانی نقش بی‌بدیلی است تا جایی که ملت ایران را فداکارترین ملت می‌داند.
۹۶/۱۱/۲۲

۴-۴- دستاوردهای مقاومت

با رجوع به جدول شماره ۲ (کدگذاری محوری)، مقوله‌های ۵ و ۶ جزء دستاوردهای مقاومت محسوب می‌شود. دوران دفاع مقدس در حقیقت به معنای الگوی عملی موفق مقاومت است. دستاوردهای این الگوی موفق و تجربه‌شده جامعه امام زمانی در مکتب شهید سلیمانی را می‌توان به دودسته دستاوردهای درونی و دستاوردهای بیرونی تقسیم نمود.

الف) دستاوردهای درونی

دستاوردهای درونی را می‌توان در ابعاد فردی و اجتماعی و مدیریتی دسته‌بندی نمود. تحول فرهنگی و معنوی جامعه، خودسازی، شستشوی معنوی جامعه، ایجاد الگوی مدیریت بسیجی، ایجاد انسجام ملی، ملت‌سازی انقلابی و تقویت هویت ملی، بازدارندگی، ایجاد اقتدار و اعتماد به ملت و نظام جمهوری اسلامی ایران از جمله مهم‌ترین این دستاوردها محسوب می‌شود. (۱۳۹۶/۷/۴، ۱۳۹۵/۲/۲۴) دفاع مقدس ما در ملت‌سازی انقلابی با هویت دینی نقش داشت و نقش آن محوری بود. ۱۳۹۶/۷/۴.. دفاع مقدس جامعه ما را یک شستشوی ملی داد. ۱۳۹۶/۴/۲۹. دفاع مقدس موجب تقویت لایه‌های هویتی، ارزشی و دینی جامعه ما شد. چون در دفاع مقدس به‌نوعی نمایندگان از همه آحاد کشور، از همه جغرافیای کشور می‌آمدند. ۱۳۹۶/۷/۴.

ب) دستاوردهای بیرونی

۱- شکست دشمن در اهداف ۲- صدور مقاومت

شکست استراتژیک دشمن در دست‌یابی به اهداف تجاوزکارانه و نیز ناکامی دشمن در فروپاشی یا تجزیه نظام نوپای جمهوری اسلامی دستاوردهای بیرونی حداقلی این مقاومت و ایستادگی بود؛ اما دستاورد بیرونی گسترده و حداکثری با استنباط از بیانات شهید سلیمانی صدور انقلاب یا به تعبیری وسیع‌تر همان صدور مقاومت بود. در مکتب شهید سلیمانی صدور انقلاب نه به معنای سیاسی و یا فیزیکی آن بلکه ایجاد یک تحول وسیع فکری و معنوی و سرایت آن به سایر ملت‌ها است و این فرایند همچنان در حال گسترش است. «۹۲/۱۲/۲۴». «ما اتکاء به خدا و اطمینان به خدا را صادر کردیم، ما ایمان به ملت را و احترام به ملت را و اتکاء به ملت را صادر کردیم ما معنویت را صادر کردیم. ۹۲/۱۲/۲۴»

در ادامه صدور انقلاب و مقاومت را صدور باور به خویشتن و عبور از بن‌بست‌های ذهنی می‌داند: «حزب ا... در فلسطین نبود، در غزه نبود، اما این فکر «می‌شود» و «می‌توان» و این توانستن را در ابعاد معنوی و دینی و ملی صادر کردند این شد که مقاومت فلسطین توانست غزه را بدون مذاکره با مقاومت بگیرد. در جنگ ۳۳ روزه پیروز شود، در جنگ ۸ روزه پیروز شود. ۱۳۹۲/۱۲/۲۴»

فرهنگ ظلم‌ستیزی و عدالت‌خواهی که از آموزه‌های فرهنگ ناب عاشورایی نجات‌بخش ملت ایران گردید از نظر شهید سلیمانی به‌عنوان یکی از پایه‌های معنایی این صدور فکر و باور مقاومت به سایر ملت‌های مسلمان و غیرمسلمان شد. «امروز ده‌ها سازمان مقاومت در دیگر کشورها اعم از اسلامی و غیر اسلامی در مقابل استکبار و صهیونیسم شکل گرفته به برکت ایستادگی این ملت». ۹۶/۱۱/۲۲.

۴-۵- موانع و آسیب‌های مقاومت

مقوله‌های ۷ و ۸ در ذیل مقوله کلان موانع و آسیب‌های مقاومت قرار می‌گیرد. در مسیر مقاومت همواره موانع و آسیب‌هایی وجود دارد که باید با هوشیاری، وحدت و ایمان به امداد الهی از آن‌ها عبور کرد. در مکتب شهید سلیمانی شناخت آسیب‌های درونی و تلاش برای اصلاح و برون‌رفت از آن‌ها دارای اهمیت بیشتری است چراکه شکست نهایی یک جامعه در عدم شناخت و چاره‌اندیشی مسائل و مشکلات داخلی ناشی می‌شود.

الف) آسیب‌های درونی

۱- نبود فداکاری در جامعه

بررسی ۱۸ سخنرانی شهید سلیمانی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ و همچنین مطالعه وصیت‌نامه ایشان نشان می‌دهد یکی از مهم‌ترین آسیب‌ها نبود فداکاری در جامعه است؛ «اگر جامعه‌ای از انسان‌های فداکار تخلیه شد، آن جامعه دچار مشکل خواهد شد... ۱۳۹۶/۶/۳۰»

۲- ترساندن مردم

ترساندن مردم از دشمن حتی از سر دلسوزی یکی دیگر از مهم‌ترین آسیب‌ها در کمین جامعه مقاوم است؛ «درحالی‌که دشمن از ما می‌ترسد اما ما تلقین ترس به جامعه می‌کنیم، بعضی وقت‌ها این تلقین ترس دلسوزانه است اما غلط. هر کس در این مسیر جامعه‌ی ما را بترساند به استقامت این ملت خیانت کرده است. ۱۳۹۶/۱۱/۲۲»

۳- مشغول شدن به موضوعات فرعی

همچنین از نظر شهید سلیمانی یکی دیگر از آسیب‌ها مشغول شدن مردم به موضوعات و مسائل فرعی به جای مسائل اصلی است؛ «مردم را باید به سمت موضوعات اساسی سوق داد نه به سمت موضوعات فرعی». ۱۳۹۵/۷/۱.

۴- مدیران فاسد

در مکتب شهید سلیمانی مدیران به‌عنوان رهبران یک جامعه نقش حیاتی و سرنوشت‌ساز ایفا می‌کنند اگر مدیران فاسد باشند، امانت‌دار نباشند، به اصول معتقد نباشند جامعه به ناکجاآباد می‌رود و جز فساد و تخریب حاصلی ندارد. در گزینش مدیران همچون دوران دفاع مقدس که ملاک انتخاب فرماندهان نه وابستگی‌های حزبی و جناحی بلکه تقوا و جهاد بود در این دوران هم باید ملاک گزینش مدیران جناحی و حزبی نباشد زیرا موجب شکل‌گیری گودال فساد در جامعه شده و وابستگی‌های حزبی و جناحی مدیران به‌عنوان پوششی برای خطاها و فسادهای آنان عمل می‌کند ۱۳۹۷/۵/۴.

۵- گزینش جناحی مدیران؛ کم‌رنگ شدن مسئولیت‌ها

شهید سلیمانی مسئله امروز جامعه ما را در کم‌رنگ شدن و کم‌اهمیت شدن مسئولیت‌ها و نیز عدم توجه به اصول در واگذاری مسئولیت‌ها که امروز موجب بروز فساد و شکاف میان مردم و دولت شده است ۱۳۹۷/۵/۱۸.

۶- دوصدایی در برابر دشمن

وجود دوصدایی در برابر دشمن و نداشتن شناخت دقیق از دشمن یکی دیگر از آسیب‌هایی است که امروز در محافل سیاسی ما از نظر شهید سلیمانی به‌عنوان یک آسیب جدی به شمار می‌رود ۱۳۹۵/۷/۱. «مذمت دشمنان و شماتت آن‌ها و فشار آن‌ها، شمارا دچار تفرقه نکند» (وصیت‌نامه، ۱۸).

۷- مادی‌گرایی و کم‌رنگ شدن اخلاق و ارزش‌های دینی

از نظر شهید سلیمانی فلسفه اصلی حق بودن و قدسیت جبهه ما اعمال و رفتار شهدا بود ۱۳۹۵/۷/۱. اگر آن رفتار، رفتار دینی نبود، آن اخلاق، اخلاق نبوی و اهل‌بیتی نبود هیچ‌وقت این هدف مقدس به این زیبایی خودش را نمایان نمی‌کرد. ۱۳۹۵/۷/۱.

بنابراین چنانچه ارزش‌های معنوی و اخلاقی در جامعه کم‌رنگ شود و تعلقات مادی بر تعلقات معنوی غلبه یابد؛ ما شاهد شکل‌گیری نوعی «انسان‌های حرفه‌ای» با تعلقات مادی خواهیم شد که این‌ها برای یک جامعه در رسیدن به اهداف متعالی مخرب است ۹۶/۱۱/۲۶ از همین رو یکی از دغدغه‌های اصلی شهید سلیمانی کاشتن بذر فداکاری و معنویت در جامعه است که الگوی واقعی آن شهدا هستند و ایشان تأکید دارند باید حس تعلق به شهدا

در جامعه تقویت شود. این موضوع در ادامه در قسمت راهکارها به تفصیل مورد تبیین قرار می‌گیرد.

۸- تندروی در افکار و باورهای مذهبی

علاوه بر آسیب‌های عنوان شده، یکی دیگر از نکاتی که در آسیب‌شناسی جامعه مقاوم مورد تأکید است پرهیز از هرگونه تندروی و افراط‌گرایی در باورها، افکار و اعمال مذهبی است «برای بیان حقیقت شیعه ما نیاز به تخطئه دیگران نداریم، نیاز به توهین به دیگران نداریم.

خرداد ۱۳۹۴»

ب) موانع بیرونی

جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان محور مقاومت در منطقه همواره سیاست برقراری امنیت درون‌زا را در پیش گرفته و از ملت‌های مسلمان تحت سلطه استکبار و صهیونیسم حمایت نموده و خواستار حفظ حاکمیت و حقوق ملت‌های مظلوم است؛ بنابراین نظام سلطه از هرگونه سیاست و اقدام عملی جهت شکست دادن محور مقاومت استفاده می‌کند. ۱۳۹۵/۷/۱۴. «[دشمن] دو هدف داشت یکی فروپاشی جبهه مقاومت، دوم با شعله‌ور کردن جنگ مذهبی و طایفه‌ای و رونق بخشیدن به جبهه النصره، داعش و گروه‌های تکفیری، جمهوری اسلامی و حزب‌الله و فلسطین را زمین‌گیر کند و همه عالم اسلامی را مشغول خودش بکند. ۱۳۹۵/۷/۱۴.»

۴-۶- راهکارهای حفظ مقاومت

مقوله‌های شماره ۹-۱۰-۱۱ مربوط به مقوله کلان راهکارهای حفظ مقاومت است.

(۱) اشاعه فرهنگ فداکاری در جامعه

ترویج فرهنگ فداکاری مهم‌ترین راهکاری است که برای حفظ مقاومت باید به آن توجه داشت. «علاج جامعه امروز ما: ایثار و فداکاری [است]». ۱۳۹۵/۷/۱۰. باید حس تعلق به شهدا در بین مردم به‌ویژه جوانان تقویت شود و باید اساتید و معلمان نوجوانان و جوانان را با فرهنگ فداکاری آشنا سازند ۱۳۹۵/۷/۱. از نظر شهید سلیمانی اگر جامعه از نیروهای فداکار تخلیه شود، همان می‌شود که بر سر امیرالمؤمنین (ع) آمد. این فرهنگ را باید تشویق کرد، باید تقدیر کرد، باید رشد داد، باید در جامعه توسعه داد. ۱۳۹۶/۷/۴ چراکه عامل پیروزی‌ها نه قدرت و ثروت که وجود رهبری و انسان‌های فداکار است ۹۶/۶/۳۰.

(۲) وحدت حول اصول

دومین راهکار وحدت حول محور اصول است و باید حول محور دشمن وحدت ایجاد شود ۱۳۹۵/۲/۲۴.

در مکتب سلیمانی مدیران و سیاست‌مداران باید حول اصول باهم توافق و وحدت داشته باشند. اصول شامل: ۱- اعتقاد عملی به ولایت‌فقیه است. ۲- اعتقاد حقیقی به جمهوری اسلامی و آنچه مبنای آن است. ۳- به‌کارگیری افراد پاک دست و معتقد و خدمتگزار ملت. ۴- مقابله با فساد و تجملات. ۵- احترام و خدمت به مردم را عبادت بدانند (وصیت‌نامه، ۲۹-۳۱).

آنچه در مکتب سلیمانی در بین اصول عنوان شده، کانونی و مهم شناخته می‌شود اصل ولایت‌فقیه و تبعیت از رهبری است؛ «اصول یعنی ولی‌فقیه، خصوصاً این حکیم مظلوم، وارسته دین، فقه، عرفان، معرفت؛ خامنه‌ای عزیز را جان خود بدانید. حرمت او را حرمت مقدسات بدانید» (وصیت‌نامه، ۱۶).

۳) پیروی از رهبری حکیم

در مکتب سلیمانی حکمت رهبری مهم‌ترین عامل پیروزی بر دشمنان است و باید قدر آن را دانست و به آن اطمینان داشت (۱۳۹۵/۷/۱۴). «اگر ملتی فاقد یک رهبری هوشمند، یک رهبر حکیم، بصیر، آگاه و متقی باشد، شکست می‌خورد» ۱۳۹۶/۶/۳۰.

۴) جامعه به‌مثابه خانواده؛ درک تفاوت‌ها و جلوگیری از تفرقه

در مکتب سلیمانی ملت ایران به‌مثابه یک خانواده هستند که در آن تک‌تک مردم همچون فرزندان یک خانواده محسوب می‌شوند که در افکار، رفتار، اعمال، باورها و اعتقادات ممکن است تفاوت‌های زیادی باهم داشته باشند. آنچه از نظر شهید سلیمانی مهم است اینکه مدیران و مسئولین باید مانند پدر و مادر با مردم رفتار کنند؛ «مسئولین مثل پدر و مادر هستند، پدر و مادر مخصوصاً مادر سه خصوصیت مهم دارد؛ یکی اخلاص نسبت به فرزندش، صمیمیت است، مراقبت است» ۱۳۹۵/۲/۲۴. جامعه ما خانواده‌ی ما است، باید به دنبال این برویم. ۱۳۹۶/۴/۲۹ ص ۱۹۴

ایشان نگاه سیاه‌وسفیدی توسط برخی‌ها را مورد انتقاد قرار می‌دهند و معتقد است از حیث فرهنگی که داریم پس می‌رویم، از حیث سیاسی هم تصور دیگری داریم، پس کجا را می‌خواهیم حفظ کنیم. ۱۳۹۶/۴/۲۹ ص ۱۹۴

۵) مدیریت بسیجی

در مکتب سلیمانی، تحول مدیریت و ایجاد نوع جدیدی از مدیریت بسیجی و جبهه‌ای یکی از تحولات ساختاری مهم است که با دفاع مقدس به وجود آمد ۱۳۹۶/۷/۴ و به یک الگوی ماندگار و متناسب با فرهنگ و ارزش‌های دینی جامعه ما تبدیل شد. ایشان معتقد است؛

«یک جامعه اگر بخواهد منزه شود، اولین چیزی که اثر بر تنزیه جامعه دارد و در تربیت جامعه دارد، مدیران جامعه هستند». ۱۳۹۶/۴/۲۹.

همان‌گونه که گفته شد در مکتب سلیمانی عنصر مدیریت تأثیر جدی و محوری در جامعه دارد با الگوی مدیریت جبهه‌ای و بسیجی می‌توان رضایت، همزیستی و انسجام در جامعه برقرار نمود؛ «ممکن است ما در مدیریت معجزه نکنیم اما می‌توانیم رضایت‌مندی، عدالت محور، اخوت، برادری را همراهی، همپایی و همزیستی و مثل هم بودن را در جامعه‌ی خودمان ایجاد کنیم». ۱۳۹۷/۵/۴. همچنین شرط داشتن جامعه مقاوم مدیران مقاوم است. ۱۳۹۷/۵/۴.

خطرپذیری، خط‌شکنی و شجاعت از ویژگی‌های مدیریت دوران دفاع مقدس بود که از نظر شهید سلیمانی این عناصر باید در مدیران امروز هم تجلی یابد و آن‌ها بتوانند از دل بحران‌ها با خلاقیت و شجاعت فرصت‌های جدیدی به وجود آورند و این رمز حفظ مقاومت و ایستادگی است. ۱۳۹۷/۵/۴.

۴-۷- تداوم الگوی مقاومت

مطالعه بیانات و دیدگاه‌های شهید سلیمانی ناظر بر اهمیت تجربه واقعی دفاع مقدس و ضرورت تداوم آن است. برخلاف برخی مکاتب که عموماً بر ایجاد یک جامعه آرمانی با مختصات آرمانی و تجربه نشده برای رهایی بشر تأکید دارند، او به الگویی اشاره دارد که در برشی از تاریخ ۸ ساله جنگ تحمیلی اتفاق افتاد و تحول فرهنگی - معنوی عمیقی در جامعه ایرانی به وجود آورد و این تحول بزرگ بر سایر ملت‌ها و جوامع هم اثرگذار است. این الگو توحید باوری را به معنای حقیقی در جامعه به نمایش گذاشت. سیره و سلوک امام (ره)، فرماندهان شهید، شهدا و رزمندگان از نظر شهید سلیمانی موجب شد جامعه امام زمانی دفاع مقدس در جامع‌ترین وجه، شکل بگیرد.

«دوران دفاع مقدس، تجربه موفق است که برای همه دوره‌های انقلابمان - نه فقط خاص انقلابی‌ها- نیازمند آن هستیم، بلکه برای حفظ عزت خودمان، برای حفظ استقلال کشور خودمان نیاز به برپایی آن دوره در همه دوره‌ها داریم». ۱۳۹۶/۴/۲۹.

از نظر شهید سلیمانی تداوم تجربه دفاع مقدس نیازمند تداوم راه امام و نیز دفاع از نظام است؛ «راه امام راه مقابله با بیگانگان بود، راه تلاش و فداکاری بود، راه ایستادگی بود». ۱۳۹۶/۱۱/۲۲.

«امروز دفاع از نظام اسلامی مساوی با دفاع از اسلام [است] خرداد ۱۳۹۴» هیچ‌اجبی به پای دفاع از نظام نمی‌رسد [امام] آن را از نماز واجب‌تر دانست... نماز اگر قضا شد امکان مجدد آن وجود دارد، اما نظام اگر آسیب دید، نماز آسیب می‌بیند، دین آسیب می‌بیند... ۱۳۹۴/۲/۱۴

شهید سلیمانی نظام جمهوری اسلامی را در سطوح گوناگون یک نظام منحصر به فرد می‌داند یکی در نوع نظام، رابطه مردم و نظام، رابطه دین و مردم، در قانون اساسی، در سطوح انتخاب، در همه مسائل گوناگون که برای حفظ آن باید به چند چیز پایبند باشیم؛ یکی توجه به موضوعات اصلی، دوم تبعیت و توجه به رهنمودهای حکیمانه مقام معظم رهبری، حفظ وحدت جامعه و توجه به آگاهی و آمادگی مردم. ۱۳۹۵/۲/۲۴.

آنچه جامعه امروز ما بدان نیازمند است و در مکتب شهید سلیمانی علاج واقعی جامعه ما به شمار می‌رود تداوم باب عشق و محبت و جهاد اکبری است که خودشناسی و خودسازی را راه رهایی و تعالی فردی و اجتماعی می‌داند در این زمینه معتقد است؛ «به تعبیر امام جامعه‌ای [که] شهادت دارد، اسارت ندارد. ۱۳۹۷/۵/۴»

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث

این مقاله با استفاده از روش داده بنیاد که از روش‌های کیفی معتبر است با کمک منطق استقرائی ابعاد مختلف الگوی مقاومت در مکتب شهید سلیمانی باهدف دستیابی به یک الگوی نظری دقیق را مورد واکاوی قرار داد. یافته‌های به دست آمده که حاصل کشف ۱۸۰ کد مربوط به مفهوم مقاومت از سخنرانی‌های شهید سلیمانی طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ است نشان می‌دهد که او به‌عنوان چهره بین‌المللی مقاومت به تعبیر مقام معظم رهبری، در اندیشه و عمل، مقاومت را راهبردی کلیدی برای رسیدن به یک جامعه پیشرو و موفق می‌داند. برخلاف برخی فیلسوفان سیاسی و اجتماعی که الگوهای آرمانی را مبنای افق روشن بشری مورد تأکید قرار می‌دهند و بشر را به آرمان‌ها و امیدهای دست‌نیافتنی و غیرقابل تجربه حواله می‌سازند در مکتب سلیمانی از الگوی موفق از جامعه مبتنی بر راهبرد مقاومت یاد می‌شود که در دوران دفاع مقدس تجربه شده است و قرار نیست که یک الگوی تجربه نشده و آرمانی از نوع روابط مردم و حکومت، رفتار و عملکرد مدیران، وظایف جامعه، آسیب‌ها و چشم‌اندازها گفته شود. کشف و نوآوری که با کمک نظریه داده بنیاد میسر گردید و تاکنون در هیچ‌یک از کارهای پژوهشی مرتبط با مکتب سلیمانی انجام نگرفته، دستیابی به یک قاعده‌مندی نظری و چارچوبی از راهبرد مقاومت در گفتمان انقلاب اسلامی است. مکتب شهید سلیمانی الگوی نظری و عملی تجربه شده و موفق است که محوری‌ترین عنصر آن راهبرد مقاومت است امری که در اندیشه و میدان عمل و در سیره عملی و نظری او به هم پیوندی استوار یافت

۵-۲- نتیجه‌گیری

نظریه «دفاع مقدس الگوی مقاومت که باید تداوم یابد» نوآوری و حاصل اهتمام این مقاله در تبیین ابعاد مختلف راهبرد مقاومت در مکتب شهید سلیمانی است. در مکتب سلیمانی دوران دفاع مقدس به معنای الگوی عملی موفق مقاومت است و شکل‌گیری یک جامعه آخرالزمانی و امام‌زمانی به تعبیر شهید سلیمانی است، جامعه‌ای که در ابعاد مختلف دارای جامعیت بود و اسلام حقیقی، اخلاق و عرفان حقیقی و انسانیت در عالی‌ترین درجه معنوی آن تجلی‌یافته است. همان‌گونه که نمودار شماره یک نشان می‌دهد در مرحله (نهایی) کدگذاری انتخابی با رویکرد فرایند محور و ابزار پارادایمی کدها و مقولات شامل زمینه‌ها، ابعاد، موانع، راهکارها، پیامدها و چشم‌انداز دسته‌بندی شد. بنابراین یافته‌های این بررسی ناظر بر این است که ۱- مفهوم مقاومت به‌عنوان پدیده محوری دارای ابعاد دینی، عرفانی، انسانی، اجتماعی و سیاسی است. ۲- مصداق عینی و الگوی واقعی آن دوران دفاع مقدس است که در مکتب سلیمانی از آن به‌عنوان جامعه مقاوم و جامعه امام‌زمانی یاد می‌شود. ۳- مهم‌ترین ویژگی‌های این الگو؛ توحید باوری، ارزش‌ها و اخلاق دینی، عرفان، اخلاص، برابری و برادری، فداکاری، فرماندهان خط‌شکن و انسان‌های صالح است. ۴- زمینه‌های شکل‌گیری الگوی مقاومت (جامعه مقاوم و امام‌زمانی دفاع مقدس) به دودسته عوامل مبنایی شامل دین اسلام، فرهنگ و معارف شیعه و مکتب امام خمینی (ه) و عوامل میدانی است. نقش امام (ره) نقش فرماندهان شهید و نقش مردم از جمله این عوامل هستند. ۵- موانع مقاومت به دودسته درونی و بیرونی بنا بر بیانات شهید سلیمانی قابل تقسیم‌اند. موانع بیرونی اقدامات و توطئه‌های دشمنان علیه جمهوری اسلامی ایران است. آسیب‌های درونی که مهم‌تر هستند شامل؛ نبود فداکاری، دودمایی در برابر دشمن، کم‌رنگ شدن مسئولیت‌پذیری، مدیران فاسد، مشغول شدن به امور فرعی، ترساندن جامعه، مادی‌گرایی، ملی‌گرایی دروغین و افراط‌گرایی دینی است. ۶- راهکارهای حفظ مقاومت؛ پیروی از رهبری، فداکاری، وحدت، جامعه به‌مثابه خانواده و مدیریت بسیجی است.

به‌طور کلی دفاع مقدس در مکتب سلیمانی فقط یک تجربه نظامی و دفاعی محسوب نمی‌شود بلکه دارای ابعاد دینی، عرفانی، انسانی، استراتژیک و اجتماعی وسیعی است و منشأ عمیق‌ترین تحولات فرهنگی، معنوی و سیاسی در جامعه ایران و حتی سایر جوامع شده است. دلیل اصلی جامعیت دفاع مقدس، روایت جدیدی از جهاد اکبر است که در مکتب امام خمینی (ره) ارائه شد و منشأ همه تحولات گردید. اگر در عرفان اسلامی گفته می‌شود خداشناسی از خودشناسی آغاز می‌شود در حقیقت گشودن باب جدیدی به جهاد اکبر به تعبیر شهید سلیمانی که آن باب عشق و محبت بود

موجب شد انسان‌های صالحی در دفاع مقدس تربیت شود، انسان‌هایی که معادلات مادی و بن‌بست‌ها را با توحید باوری دگرگون ساختند و موجب پیروزی در جنگ تحمیلی و نابرابر شدند، حیرت همگان را برانگیختند، اتکاء به خدا و ملت را به سایر جوامع صادر کردند. الگویی واقعی و تجربه‌ای موفق از جامعه مقاوم آخر زمانی و امام زمانی را خلق کردند. این الگو دارای ابعاد دینی، عرفانی، انسانی، اجتماعی و سیاسی است. در مکتب سلیمانی علاج جامعه امروز ما تداوم فداکاری‌های دفاع مقدس به‌عنوان الگوی مقاومت است.

۵-۳- پیشنهادها

- ۱- موضوع جامعه دفاع مقدس به‌عنوان الگوی مقاومت در ابعاد مختلف در کانون طرح‌ها و اولویت‌های پژوهشی قرار گیرد.
- ۲- ارائه الگوی راهبردی فساد ستیزی و مدیریت بسیجی از منظر مکتب شهید سلیمانی در مباحث آینده پژوهی در راستای ایجاد تمدن نوین اسلامی محور بررسی‌ها قرار گیرد
- ۳- در راستای تبیین گفتمان مقاومت تداوم الگوی مقاومت دفاع مقدس در مکتب شهید سلیمانی به‌عنوان ضرورتی پژوهشی سرفصل قرار گیرد.
- ۴- در سرفصل دروس مقطع کارشناسی و بالاتر موضوع الگوی جامعه مقاومت از منظر شهید سلیمانی جهت تبیین گفتمان انقلاب اسلامی و تبیین گام دوم انقلاب اسلامی در دستور کار سیاست‌گذاری آموزشی و فرهنگی قرار گیرد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

مقاله‌ها

- ۱) اکبری، حمیدرضا (۱۳۹۷). آینده گفتمان اسلام سیاسی در خاورمیانه از ۲۰۱۱ تا ۲۰۳۰، *جستارهای سیاسی معاصر*، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال نهم، شماره سوم، صص ۷۹-۱۱۲
- ۲) امینی، سید جواد و همکاران (۱۳۹۹)، تبیین منظومه اعتقادی/رفتاری سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی به‌عنوان حکمران اسلامی، *فصلنامه حکمرانی متعالی*، شماره ۱، بهار، صص ۱۵۹-۱۲۹.
- ۳) پهلوان شریف، محمدامین، کاظمی شوری، محمدحسین (۱۳۹۹)، تبیین الگوی شایستگی مدیران جهادی تمدن ساز، *مدیریت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۳، صص ۱۴۱-۱۶۸.

- ۴) تاجیک، محمدرضا، مسعودی، عارف (۱۳۹۹)، نظریه مقاومت و اندیشه مشروطه در ایران، فصلنامه علمی رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره ۱۱، شماره ۳.
- ۵) ترابی کلاته قاضی، علی (۱۳۹۹)، مؤلفه‌های اخلاق حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی، فصلنامه حکمرانی متعالی، شماره ۱، بهار، صص ۱۰۸-۸۱.
- ۶) جلیلیان، حسین (۱۳۹۹)، الگوی تفکر راهبردی مدیران جهادی بر اساس وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید قاسم سلیمانی، مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۲، صص ۹۳-۱۱۱.
- ۷) خانی، علی، محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۹)، بازشناسی مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و سوم، شماره ۸۶، بهار، صص ۳۷-۵.
- ۸) قادری کنگاوری، روح‌الله (۱۳۹۲). «نظریه مقاومت در روابط بین‌الملل؛ رویکرد ایرانی-اسلامی نفی سبیل و برخورد با سلطه»، مجله سیاست دفاعی. سال ۲۱، شماره ۸۲، صص ۲۴۸-۱۹۱.
- ۹) قاسمی، بهزاد (۱۳۹۷). ژئوپلیتیک محور مقاومت و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان انقلاب اسلامی، فصلنامه آفاق امنیت، سال یازدهم، شماره ۳۸، صص ۳۳-۵.
- ۱۰) دهقانی پوده، حسین پاشایی هولاسو، امین (۱۳۹۹)، تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی، مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۲، صص ۱۳-۳۷.
- ۱۱) رضوی، سید عبدالله، نصر اصفهانی، محمد (۱۳۹۸)، تنش‌های سیاسی غرب آسیا و بازار جهانی نفت، فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال دوم، شماره دوم (پیاپی ۶)، تابستان، صص ۷۲-۳۵.
- ۱۲) مصلی نژاد، عباس (۱۳۹۳)، نقش ساختار سیاسی در سیاست‌گذاری فرهنگ مقاومت، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال هفدهم، شماره ۶۲.
- ۱۳) موسوی، سید محمد (۱۳۹۸)، مکتب حاج قاسم سلیمانی در دفاع از حریم اهل‌بیت، مطالعات بیداری اسلامی، سال هشتم، بهار و تابستان، شماره ۱۵، صص ۸۵-۱۱۰.
- ۱۴) میر قادری، فضل‌الله، کیانی، حسین (۱۳۹۱). «بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن»، فصلنامه ادبیات دینی، دوره ۰۱، شماره ۱.

کتاب‌ها

- ۱) قرآن کریم
- ۲) افتخاری، اصغر (۱۳۹۹)، مقاومت در اسلام، تهران: موسسه اندیشه‌سازان نور.

- ۳) اکبری، حسین (۱۳۹۶). **تقابل گفتمان مقاومت و گفتمان نظام سلطه**، ج ۱، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- ۴) دانشکده و پژوهشکده مدیریت و اقتصاد (۱۳۹۹). **نطق سلیمان** (مجموعه سخنرانی‌های شهید قاسم حاج سلیمانی)، تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- ۵) دریفوس، هیوبرت، پل رابینو (۱۳۷۶)، **میشل فوکو: فراسوی ساختارگرایی و هرمنوتیک** ترجمه حسین بشیریه، تهران: نشر نی.
- ۶) زارعی، سعد الله (۱۴۰۰)، **پا به پای قاسم** (تحلیل عینی دو دهه تحولات منطقه)، تهران: موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- ۷) منوچهری، عباس (۱۳۹۵). **فراسوی رنج و رؤیا**، ج ۱، تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام.

منابع اینترنتی

- ۱) خامنه‌ای، آیت‌الله سید علی، **بیانات**، ۱۳۹۸/۱۰/۲۷، <https://farsi.khamenei.ir/speech1398/10/27>
- ۲) خامنه‌ای، آیت‌الله سید علی، **بیانات**، ۱۳۹۹/۹/۲۶، <https://farsi.khamenei.ir/speech1399/9/26>
- ۳) محمد خالد، عمر (۲۰۱۱). «المقاومه بین قییم الدین الوطنیه» www.edleb.net
- ۴) **وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید سپهبد قاسم سلیمانی**، موسسه حفظ و نشر آثار شهید سپهبد قاسم سلیمانی (نسخه مصور اینترنتی).
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/11/24>

۶-۲- منابع لاتین

Articles

1. Brylew, Marek (2019). "**Kassim Sulejmani – general Bliskiego Wschodu**", Akademia Pomorska w Słupsku, pp 173-191.
2. Hollander, Jocelyn A & Einwohner, Rachel. (2004), **Conceptualizing Resistance**, Sociological Forum, Vol. 19, No. 4. pp.533-554.
3. Levi, Jerome M. (1998). The Bow and the Blanket: Religion, identity and resistance in Raramuri material Culture, **Journal of Anthropological Research** No.54: pp 299-324
4. Singh, Bilveer (2020). "**Implications of Soleimani's Killing for South and Southeast Asia**", Counter Terrorist Trends and Analyses, Vol. 12, No. 2 (March 2020), pp. 12-16

Books

1. Creswell, J. W. (2005), **Educational Research: Planning, Conducting, and**
2. **Evaluating Quantitative and Qualitative Research** (2nd edition).
3. Hutchinson, John (2005), **Nations as Zones of Conflict**, Thousand
4. Oaks, CA: Sage Publications.
5. Goulding, Ch.(2002), **Grounded Theory A Practical Guide for Management,**
6. Business and Market Researchers, SAGE Publications.
7. Lee, J. (2001), **A Grounded Theory: Integration and Internalization in ERP**
8. **Adoption and Use**, Unpublished Doctoral Dissertation, University of
9. Nebreska, In Proquest UMI Database.
10. Strauss, Anselm L. & Corbin, Juliet (1990), **Basics of Qualitative Research:**
11. **Grounded Theory Procedures and Techniques**, Sage.
12. Strauss, Anselm L. & Corbin, Juliet (1998), **Basics of Qualitative Research:**
13. **Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory**, 2nd Ed.
14. Sage.
15. Martin, Patricia Y. & Turner, Barry A. (1986), Grounded Theory and
16. Organizational Research, **The Journal of Applied Behavioral Science**,22(2).

